

Inleiding	9
Hoofdstuk 1. Jan Assmann: de mozaïsche onderscheiding	16
Een nieuwe onderscheiding	17
Verleden: feiten en herinnering	20
Politieke religie	21
Egypte: een onderdrukkend regime?	22
Het Egyptische trauma: Echnaton	23
Antisemitisme	25
De discussie in Duitsland: kritiek op Assmann	26
De discussie in Duitsland: de reactie van Assmann	28
Hoofdstuk 2. Paul Cliteur: het monotheïstisch dilemma	32
Het geweldspotentieel van het monotheïsme	32
Morele heteronomie	34
Duaal burgerschap	35
Antimodemisme	37
Martelaarschap	37
Onversneden christendom	38
Cultureel polytheïsme	41
De discussie in Nederland: kritiek op Cliteur	41
De discussie in Nederland: de reactie van Cliteur	47
Hoofdstuk 3. Sleutelteksten en sleutelwoorden	49
Het offer van Isaak (Gen. 22)	49
De boodschap van Genesis 22	51
Autonomie en heteronomie	55
Pinechas, de ijveraar (Num. 25)	58
De Makkabeeën: om de theocratie	60
Martelaarschap versus geweld	63
Hoofdstuk 4. Een gezuiverd monotheïsme	65
Zenger: ‘reflektierter Monotheismus’	65
Psalm 2: geleende termen en metaforen	66
Assyrische loyaliteitseden als model voor gewelddadige monotheïstische teksten	71

Mozes als antipode	74
Profetische woorden van vrede	76
De theocratie van Israël als een onherhaalbaar experiment	78
Ontwikkeling	80
Hoofdstuk 5. Jezus: een nieuwe tegenstem	82
Ook je (religieuze) vijand liefhebben	82
Geen vuur van de hemel	84
De koning van Psalm 2 en de alternatieve koning van de evangeliën	84
Geen geweld in dienst van de evangelieverkondiging	85
De dubbele bekering van Saulus van Tarsus	86
Verbaal geweld	87
In God is wel geweld	89
Hoofdstuk 6. Vroeg-Joodse en rabbijnse stemmen over Pinechas en Elia	92
Identificatie van Pinechas en Elia	92
Zelotische interpretaties	93
De situatie in Alexandrië volgens Philo	95
Antizelotische interpretaties	97
Is 70 nC de waterscheiding?	101
Hoofdstuk 7. Vroeg-christelijke stemmen over Pinechas en Elia	102
Pinechas en Elia in de Oude Kerk	102
Origenes over Pinechas	103
Ambrosius van Milaan over Pinechas	104
Geïnspireerd door het geweld van Pinechas en Elia	106
Kritische stemmen over Elia; Romanus Melodus	109
Hoofdstuk 8. De vele goden en de ene farao	111
Regeert God of de koning?	111
De prijs van het polytheïsme	114
Welk polytheïsme?	115
Hoofdstuk 9. Over de kunst om twee heren te dienen	117
Wijst Jezus alle menselijke machtsuitoefening af?	117
Paulus: de overheid voert het zwaard niet voor niets	118
Grenzen aan de gehoorzaamheid	120
Hoofdstuk 10. Niet verdedigen wat niet te verdedigen is	122
Egbeit Rooze: de strijd tegen Amalek gaat door	123
Eric Peels: het juiste kader	125

Arie Versluis: een eenmalig gebod dat niet te begrijpen is	127
Aanvoerder Jozua en generaal Lin	130
Hoofdstuk 11. Kern en periferie van de bijbelse boodschap	132
Historisch lezen	132
Openbaring en ervaring	134
Verschillende stemmen	134
De cirkels van Berkhof	135
In welke cirkel hoort het geweld in de Bijbel?	136
De context van het Oude Midden-Oosten	137
Geweldsteksten als voorlaatste woord	138
In de eerste cirkel: Jezus	139
Voortgaande openbaring en voortgaand verstaan	140
Nog een keer: de willekeur	141
Woord en Geest	142
Hoofdstuk 12. Monotheïsme: het hele plaatje	143
Waar blijft de andere helft van het verhaal?	143
Persoonlijke woorden	145
Beteugeling van het geweld: bescherming van de pasgeborene	146
Beteugeling van het geweld: afschaffing van de gladiatorenspelen	148
Kritiek op en controle van de bestaande macht	153
Bijbels humanisme	154
Alfabetisering	155
De intensivering van het moreel appel	158
Van schaamtecultuur naar schuldcultuur	163
Conclusie	165
Hoofdstuk 13. Monotheïstische religies in een religieus neutrale staat	166
Verlichtingsfundamentalisme?	166
De religieus neutrale staat en andere staatsvormen	167
Maar is alles niet ideologie?	168
Verlichtingsorthodoxie	169
Religie en ethiek	170
Maatschappelijk debat of staatsideologie?	171
Hoofdstuk 14. Vragen over en weer	174
In gesprek	174
Het gelijk van Cliteur	175
Het ongelijk van Cliteur	178
Tenslotte	180

Paul Cliteur, Het monotheïstisch dilemma en het theoterroristisch probleem. In reactie op Sam Janse's Is het de schuld van de ENE?	181
Theoterrorisme	182
Unfair	183
De vier dimensies van religie	184
Religie en recht	185
Eén verhaallijn in de bijbel?	185
Fundamentalisme	186
Essentialisme	187
Vragen van Sam Janse aan Paul Cliteur: Beste Paul,	191
Kan het volgens jou: een niet-gewelddadig christendom?	191
Gaat het in Genesis 22 (het offer van Abraham) over heteronomie?	192
Kun je je voor het duaal burgerschap op de Bijbel beroepen?	193
Religieus neutrale of totalitair atheïstische staat?	193
Het ideaal van Thomas Paine	194
Antwoord van Paul Cliteur aan Sam Janse: Beste Sam,	195
Een voorlopig laatste woord van Sam Janse: Beste Paul.	197
Bronnen	200
Oud-oosters	200
Pagaan	200
Joods	200
Christelijk	201
Secundaire literatuur	204
Lijst van afkortingen	213
Tekstregister	214
Bijbel, inclusief deuterokanonieke boeken	214
Oud-oosters	217
Pagaan	217
Joods	218
Christelijk	218
Register van personen (waaronder auteurs) en zaken	220